

Юрій Стецик

Фундації василіанських монастирів Перемишльської єпархії (XIII–XVIII ст.)

Yuriy Stetsyk

The foundations of the basilian monasteries of the Peremyshl Eparchy (13 th – 18 th centuries)

On the basis of the foundations documentation and patterns of the landed ownership the different types of monasteries are distinguished. The source criticism of documents is conducted with the aim of determination of authenticity or counterfeited information.

Keywords: founding, counterfeited, authenticity, basilianes, privilege, testament

На підставі фундаційної документації та форм земельної власності виокремлено різні види монастирів. Зроблено джерелознавчий аналіз документів для визначення автентичності або сфальсифікованості інформації.

Ключові слова: фундація, фальсифікат, автентичність, василіани, привілей, заповіт

Василіанські монастирі фундувалися у місцевостях, які належали до різних форм земельної власності: великокнязівської, королівської, магнатської, шляхетської та церковної. Відповідно до цих категорій землеволодінь, можна виокремити певні види монастирських фундацій: великокнязівська, королівська, магнатська, шляхетська та духовна (єпископська, ієрейська, братська та чернеча). Тож ставимо собі за мету розглянути вияви кожної із них зосібна на теренах Перемишльської єпархії.

Найдавнішою фундацією вважають великокнязівську. Серед монастирів Перемишльської єпархії відомо тільки три чернечі обителі (Нагуєвичі, Лаврів та Спас), які виводили своє леетугендарне походження із княжих часів. Зокрема, фундаційними документами їм слугували грамоти князя Льва, які вважаються сфальсифікованими¹. Численні подробиці з'явилися після знищення оригіналів під час турецького нападу на Галичину 1498 р. Їх появу також стимулювали перевірки державною владою прав власності приватних осіб та релігійних інституцій у XVI ст.

Першою, на думку І. Мицька, була грамота (прийняте датування 1292 р.), пов'язана із наданням Спаському монастирю князем Левом Даниловичем права на побудову нової мурованої церкви замість дерев'яної. За іншими джерелами, відбудована Спаська церква датується 1295 р. У згаданій грамоті сказано, що перемишльському владиці Іларіону надавалося 15 людей у с. Волковичі (суч. Бусовиська) для побудови нової церкви Св. Спаса².

Маємо усі підстави вважати кінець XIII ст. часом побудови Спаської церкви. Цю дату підтверджують збережений план та два описи храму кінця XVIII ст. Під час археологічних розкопок 1935, 1962, 1969, 1978, 1988 рр. було досліджено залишки оборонних споруд Спаського монастиря, замку на горі Замчище, урочища Сторожня, однак місце розташування монастирської церкви віднайти не вдалося. Проте на території монастиря було виявлено залишки вежі, яку датують кінцем XIII – першою половиною XIV ст. Отже, церква Спаського монастиря – одна із численних втрачених пам'яток давньоукраїнського монументального будівництва XII–XIII ст., описи якої дійшли до наших днів тільки в документах³.

Услід за цим документом з'явилася друга грамота князя Лева, надана Спаському монастирю на володіння с. Страшевичі та Созанським монастирем, яка нібито була видана у Львові 08.10.1292 р., із правом звільнення від будь-яких податків та повинностей⁴.

Одночасно із грамотою для Спаського монастиря 08.10.1292 р. у м. Львові видано грамоту для Лаврівського монастиря. Згідно із нею, князь Лев підтвердив надання землеволодінь від князя Лавра. Цей акт сфальсифіковано, як вважає І. Мицько, на підставі двох оригінальних грамот Войшелка – Лавра та галицького митрополита Антонія⁵.

Оскільки всі ці грамоти успішно отримали підтвердження від польської влади, під їх впливом почали з'являтися й інші фальсифікати. Наступна монастирська фундаційна грамота була пов'язана із наданням князем Левом 2 ланів землі та 4 черенів солі для монастиря Св. Миколая у Башеві (суч. с. Нагуєвичі), видана нібито у Львові 1244 р. Текстологічний аналіз джерела підтверджує думку про його сфальсифікованість. Так, у датуванні грамоти наведено тільки рік та місце без означення числа та місяця. Досить важко повірити в те, що в 1244 р., ще в досить юному віці, Лев Данилович посідав Перемишльське князівство, допомагаючи своєму батькові Данилові Романовичу (1245–1264 рр.) керувати державою. Адже, як згадує волинський літопис, він ще був надто молодим для участі в бойових діях⁶.

Однак, попри те, сфальсифіковані грамоти Лева Даниловича із теренів колишнього перемишльського князівства, протягом XVI–XVIII ст. неодноразово підтверджувались державними органами Речі Посполитої. Про них мовилося на загальнодержавних сеймах, при доволі частих розглядах межових суперечок у судах та на місцях, при численних свідках⁷. Так, зокрема, розглядувані нами вище фундаційні князівські грамоти для монастирів отримали підтвердження в королівських конфірмаціях: Спас – 1549, 1553, 1554, 1555, 1681 рр.⁸; Лаврів – вперше тільки у XVIII ст. (1726, 1781 рр.)⁹; Нагуєвичі – 1566, 1601, 1658, 1681, 1748 рр.¹⁰.

Наступним видом є магнатська монастирська фундація, яка була досить рідкісним явищем для Перемишльської єпархії. Пов'язана вона із заснуванням Добромильського Святоонофрійського монастиря. Першою історичною звісткою та документом про фундацію монастиря виступає грамота Івана Щасного Гербурта та його дружини Єлизавети з Острога, княгині Заславської (Перемишль, 24.08.1613 р.). Вони дарували на вічні часи частину свого ґрунту при Добромильських горах для побудови монастиря з метою поширення Божої Слави¹¹.

Значне поширення мали шляхетські монастирські фундації. До цієї категорії треба віднести монастирі в Топільниці, Грушеві, Щеплогах, Висоцьку Вижньому (як резиденція Лаврова), Біліні Великій. Тож оглянемо кожному із фундацій окремо.

У 1616 р. Григорій Турянський, син шляхтича Теодора Турянського Бучича та Анастасії із Височанських, склав фундаційний заповіт про організацію при заснованій ним раніше церкві Св. Трійці монастиря для поширення Божої Слави та відправлення богослужінь за його рід. Він також записав для новоутвореної обителі половину своїх володінь в с. Топільниця. Слід зауважити, що фундатор наголошує на праві патронату: тільки він має право призначати ігумена з числа осіб, які ведуть благочестиве життя, мають певну освіту і знають Святе Письмо. Це право фундатор заповідав своїм наступникам-ктиторам: Олександрові Шептицькому, Теодорові Винницькому, Маркові Височанському, Романові Попелю. Передбачалося також попереднє спільне обговорення кандидатури на нарадах із ченцями монастиря¹². На нашу думку, саме в такий спосіб було номіновано першого ігумена обителі о. Антонія. Згодом виявили себе інші ктитори обителі, які для матеріальної підтримки її функціонування робили дарчі записи на потреби монастиря Яцько Турянський-Лилович, Олександр, Андрій, Анна та інші представники із роду Копистинських¹³.

Заснування ж Щеплотського монастиря пов'язане одразу із двома шляхетськими фундаціями. У 1621 р. дев'ятеро братів із роду Літинських, власники с. Грушова (сучасний Яворівський район) стали фундаторами чернечої обителі у грушівському лісі в місцевості, званій Бір, що над р. Чернявкою. У фундаційній грамоті зазначається, що виділений ґрунт надавався монахам грецької віри, які мають бути підпорядковані Патріархові Східної Церкви. Ця грамота надавалася ієросхимонахові Антонію, який і став першим ігуменом новозбудованого монастиря. Також до певної міри цей фундаційний документ регламентував і внутрішній устрій обителі. Зокрема зазначалося, що ченці повинні жити спільним життям та обирати посеред себе старшого, якому зобов'язані бути послухними в усьому. Після того, як буде

побудовано церкву, заповідалося відправляти богослужіння за фундаторів та всіх православних християн. Слід зауважити, що особливий акцент при фундації зроблено на пошануванні давнього віровизнання, на дотриманні східних церковних канонів та утриманні людей в православній вірі, що було актуальним для XVII ст. – як часу міжконфесійного протистояння православних та уніатів на теренах Перемишльської єпархії східного обряду¹⁴. Вже за досить короткий час (1621–1626 рр.) було побудовано невелику дерев'яну церкву Св. Трійці та резиденцію для ченців. Друга фундація монастиря була зумовлена, очевидно, віддаленістю обителі від поселення та важкими умовами праці. Так, у 1626 р. п. Адам Літинський, власник с. Грушева, записав для монастиря присілок Щеплоти, що й привело до переселення ченців в іншу місцевість¹⁵.

Серед визначних ктиторів монастиря можна виокремити декілька шляхетських родів, які з покоління в покоління підтримували функціонування обителі: роди Літинських, Гулевичів, Вишетравків, Устрицьких, Яворських, Крушельницьких¹⁶.

Згодом, у 1653 р., монастир отримав від Яна Казимира привілей про надання присілку Поруби, переданого обителі у 1660 р. як резиденції, відповідно до надання Яна Собеського, яворівського старости та коронного хорунжого. Староста, зокрема, зауважує про бідність монастиря, який володів незначними ґрунтами. Наданий ґрунт призначався для побудови каплички. Обитель звільнялася від різних тягарів на користь Яворівського замку¹⁷. Це була виокремлена умовно третя фундація, яка за своєю суттю вже стала не шляхетською, а королівською.

Основним фундаційним документом монастиря в Біліні Великій вважається заповіт шляхтянки Катерини Скаржевської із роду Желіборських від 1669 р. Цей документ облятовано пізніше, у 1689 р., в Перемишльських гродських актах, проте ще у 1686 р. зроблено витяг із розпорядження самбірського старости щодо фундації монастиря¹⁸, і саме ця дата вважається у літературі початком діяльності обителі¹⁹.

Згідно із заповітом, Катерина Скаржевська записала на монастир частину своїх землеволодінь в с. Білина Велика. Приводом для закладення чернечої обителі послужило, як оповідає пізніша легенда, об'явлення при місцевому джерелі образу Божої Матері, на честь якої і було фундовано монастир під титулом Успення Пресвятої Богородиці. Тому впродовж свого існування обитель була відомою на теренах Перемишльської єпархії завдяки чудотворному образу Божої Матері²⁰.

Проте на теренах Перемишльської єпархії найбільшого поширення набули королівські фундації. Адже більшість земель єпархії увійшли до складу коро-

лівських столових маєтків (Самбірська економія), на яких король, користуючись абсолютним правом патронату, фундував чернечі обителі та номінував ігуменів, видаючи для цього спеціальні привілеї. Найраніші документальні відомості про королівську фундацію на монастир у межах спархії віднаходимо від 1415 р. Ця фундація пов'язана із грамотою короля Ягайла, яка була видана на підтвердження монастирських посілостей для о. Михайла та його нащадків, які служитимуть при церкві Різдва Богородиці в с. Терлі. Однак, зауважимо, що ця грамота, відома в копії, викликає в дослідників певні сумніви. Очевидно, монастир існував і раніше, оскільки в грамоті обумовлено, що залишається все так само, як і за княжих часів²¹.

Засновувалися монастирі й самими монахами, а королівські фундації часто видавалися на підтвердження такої чернечої ініціативи. Так, засновником Дерезицького монастиря вважається чернець Протасій Березич, про котрого, однак, не маємо певних відомостей. Та й саме датування початків чернечої обителі не є досить однозначним. У науковій літературі подаються декілька фундаційних дат – 1531, 1570²². Згідно із даними візитації, монастир фундований 1578 р. за згодою польського короля Стефана Баторія із подання Станіслава Гербурта, львівського каштеляна, самбірського старости. Місцем для розташування монастиря обрано ґрунт Березинка, який віддалений за четверть милі від міста Дрогобича, що входив деякий час до Дрогобицького староства, а у XVII–XVIII ст. – до Дрогобицького ключа Самбірської економії²³.

Оповита загадкою фундація Улюцького монастиря, заснування якого відноситься дослідниками на 1570 р.²⁴, однак нам відомі королівські привілеї із значно пізнішого часу – 1679, 1752 рр. Так, у 1752 р. Август III видав конфірмацію про підтвердження привілеїв своїх попередників, зокрема згадано про привілей Яна III Собеського від 1679 р. із приводу надання ґрунтів для Улюцького монастиря. Це надання 1682 р. підтвердив Андрій Жечинський, адміністратор Самбірської економії, який визначив ґрунт для Улюцького монастиря та звільнив його від виконання різних повинностей на користь Сяноцького замку. Ця конфірмація була видана із метою окреслення та розмежування церковних землеволодінь парафіяльної церкви Св. Миколая та монастирської церкви Вознесіння Господнього, адже остання ще у 1744 р. була приєднана до Добромильського монастиря²⁵.

Смільницький монастир, згідно із даними королівського мандату Сигізмунда III від 1614 р., що водночас виступає як друга фундація, функціонував ще в XVI ст. Однак наприкінці цього ж століття був спалений. І тільки на початку XVII ст. сюди знову повернулися монахи, які відбудували монастир та випросили для себе у короля мандат від 1614 р. про надання їм урочища

Чернечої Гори та Попової Дуброви. Визначними ктиторами обителі були о. Андрій Василевич, парох с. Радружа, та міщани м. Потелич, які записали на монастир свої ґрунти, сіножаті та часто складали грошові пожертви на потреби чернецтва²⁶. Смільницький монастир володів кількома королівськими привілеями: Сигізмунда III (1623 р.), Владислава IV (1637 р.), Яна Казимира (1664 р.), Михайла (1669 р.), Яна III Собеського (1689 р.), Августа II (1724 р.). Видання цих привілеїв зумовлено, виходячи з аналізу їхнього змісту, наданням нових ґрунтів для монастирського фільварку: Сороча Ложа, Чернеча Гора, звана Дуброва, Башня, ліс Викопане, фільварок Доскоче, нива Рудинщина²⁷.

Також згадаємо про королівську фундацію для Чернилявського монастиря. Заснування цієї обителі пов'язане із наданням привілею Владислава IV від 31.03.1633 р., скерованого до шляхтича Шилиловського, чернилявського вїта, із вказівкою про виділення ґрунту для побудови монастиря. Надалі цю фундацію було доповнено новими королівськими привілеями: Яна Казимира (1648 р.), Михайла (1669 р.), Яна III (1681 р.), Августа III (1754 р.), які розширили монастирські землеволодіння та підтвердили його права²⁸.

За умов відсутності фундаційних документів, королівські привілеї, видані для ряду монастирів, дозволяють з'ясувати найраніші історичні відомості про їх діяльність. Перші документальні відомості про Лішнянський монастир пов'язані із наданням привілею Яна Казимира від 1663 р. Проте його видання пов'язане не з фундацією, а малими прибутками монастиря, розташованого у володіннях Самбірської економії. Тому, користуючись правом патронату, у 1663 і 1665 рр. Ян Казимир²⁹ та в 1681 і 1691 рр. Ян III Собеський³⁰ надали привілеї для монастиря, збільшивши його землеволодіння та підтвердивши його давні права. Основою цих привілеїв є юридично-правова канва. У них конкретно відображені права та володіння монастиря як землевласника. Надання королівських привілеїв було спрямоване на покращення фінансово-господарського становища обителі та юридичного оформлення нових монастирських землевласників із зазначенням їх прав та обов'язків. Завдячуючи чисельним королівським привілеям, монастирські землеволодіння зазнавали постійних змін у бік зростання. Так, у 1681 р. Ян III Собеський передав у розпорядження Лішнянського монастиря Раневицьку парафію разом зі всіма селянськими повинностями. Згодом, у 1691 р., той же король надав у користування ченців сіножаті в хащі Псіна та урочищі Погар, які не були внесені до інвентарного опису володінь економії. Цим же привілеєм за монастирем закріплено землеволодіння із соляними жупами на передмісті Дрогобича³¹.

Існують і інші королівські фундації, які важко означити конкретною датою заснування. Зокрема це стосується Летнянського та Дорожівського монастирів. Час постановня цих обителей дослідники відносять до XVII ст., адже відтоді відомо кілька королівських привілеїв³². Так, до нашого часу збереглася копія (1741 р.) привілею Яна III Собеського, наданого у 1683 р. для Летнянського монастиря. Цей привілей підтверджує факт зруйнування обителі козаками, однак не вказує конкретного часу та обставин цієї події³³. Про неї значно пізніше згадують і візитатори у своїх візитаційних протоколах за 1763–1764 рр. Зокрема, вони зауважують, що Летнянська чернеча обитель Преображення Господнього заново фундував король Владислав IV, оскільки попередній монастир Св. Іллі зруйновано під час козацьких війн у середині XVII ст³⁴.

Відсутні певні відомості і про фундацію Дорожівського монастиря, яку дослідники в загальному відносять до XVII ст³⁵. Адже, як відомо, у 1672 р. король Михайло видав привілей про підтвердження церковних землеволодінь та вольностей для парафіяльних церков у Верхньому і Середньому Дорожіві та монастирського храму Преображення Господнього в нижній частині села³⁶. На основі привілею можна тільки припускати, що цей монастир також належав до королівської фундації, оскільки був заснований на землях Самбірської економії.

У духовних фундаціях василіанських монастирів Перемишльської єпархії (XVII – XVIII ст.) виокремлюється декілька типів: єпископська, ієрейська, братська та чернеча. Охарактеризуємо кожну із них.

Єпископські монастирські фундації виявилися на теренах єпархії значно пізніше, зазнавши певної еволюції. Спочатку, в середині XVI ст., у зв'язку із утвердженням польської влади, місцеві владика вдавалися до обстоювання своїх єпископських бенефіцій, апелюючи до княжих часів. Про це ми вже вище згадували, ведучи мову про сфальсифіковані грамоти князя Лева. Отримавши юридичне підтвердження на владичі добра, єпископи згодом вдавалися до розширення наявних фундацій для монастирів, які безпосередньо входили до єпископських бенефіцій (Лаврів, Спас, Смільниця)³⁷. На основі давніх фундацій, які поступово втрачали свої надбання в процесі запровадження польською владою нових адміністративних одиниць, зокрема Самбірської економії, та під час міжконфесійного протистояння в Перемишльській єпархії, місцеві владика вдавалися до надання нових фундацій для своїх обителей. Так, наприклад, перемишльський владика Антоній Винницький у 1659 р., піклуючись про Лаврівський монастир Св. Онуфрія, який занепав та в якому проживало мало ченців, вирішив вдатися до надання нової фундації для цієї обителі, яка втратила своїх попередніх коляторів. Цією грамотою владика вилучив Лаврівський монастир із своєї безпосе-

редньої влади, призначивши ігуменом о. Йосифа Тисовського, запровадив скитський устав. Відповідно, ігумен мав обиратися спільним голосуванням ченців монастиря³⁸.

Іншою, досить рідкісною духовною фундацією монастирів була ієрейська. Так, із того часу нам досить фрагментарно відомо про заснування обителі в місцевості Старий Яжів, яка також znana в церковній історіографії під мікротопонімом Глубічок. Зокрема, в 1688 р. о. Ярмолевич, парох с. Старий Яжів, подарував частину парафіяльного лісу в присілку Новина в місцевості Глубічок, для Чернилявського монастиря із метою фундації чернечої обителі. Однак дана фундація виявилася недостатньою для заснування нового монастиря, натомість було побудовано чернечу резиденцію, яка підпорядковувалася Чернилявському монастирю³⁹.

Досить рідкісною була й братська духовна фундація для монастирів Перемишльської єпархії впродовж XVII – XVIII ст. На XVII ст. припадають перші поодинокі згадки про Стрийський монастир. На даний час не вдалося виявити конкретних фундаційних документів, які б розкрили обставини виникнення обителі. Однак упродовж XVII ст. в ряді королівських привілеїв (1650, 1680 рр.) маємо відомості про існування монастирської парафіяльної церкви в полі поза міськими мурами над р. Стрий⁴⁰.

Привілей Яна Казимира (26.05.1650 р.), був виданий на клопотання белзького воеводи і стрийського старости Христофора Конєцпольського та магістрату і міщан м. Стрия про надання прав місцевим церквам грецького віровизнання, які постійно обкладалися різними чиншами та обов'язками щодо утримання військових постів, а також не володіли документацією, яка б конкретно визначала та захищала їх юридично-правовий статус. Тому магістрат передав усі церкви грецького віровизнання під опіку 4 місцевим братствам, що й згодом підтвердив королівський привілей від 26.05.1650 р⁴¹. Монастирська церква, яка фігурує в документах без титулу, перебувала під патронатом братств двох сусідніх церков Різдва та Успіння Богородиці, а після стихійного лиха 1696 р. нею опікувалося також братство Св. Духа. Це засвідчують також акти Перемишльської унійної Консистоїї, які на початку XVIII ст. рясніють судовими справами між братствами та настоятелями монастиря в м. Стрию⁴².

Серед духовних фундацій також малочисленим є заснування самими монахами нових чернечих осередків, які, однак, посідали статус резиденцій, будучи прикріпленими до більших монастирів. Так, у 1650 р. о. Веніамін Стебельський, Спаський ігумен, фундував резиденцію Вознесіння Господнього в с. Сушиця Велика⁴³. Кілька типових чернечих фундацій пов'язані із діяльністю Лаврівської обителі. Зокрема, у 1676 р. тутешні ченці скупили

грунти та кілька будинків на Перемишльському передмісті м. Самбора, де побудували невеликий так званий «Самбірський двіроч»⁴⁴. Інша чернеча резиденція Лаврівського монастиря заснована в с. Висоцьке Вижне. Підґрунтям для цієї фундації послужив заставний запис на суму 3000 зл. від місцевих шляхтичів Андрія та Костянтина Височанських, зроблений у зв'язку із позикою у Лаврівського монастиря. Зауважимо, що на заставних ґрунтах знаходилася дерев'яна церква Успення Пресвятої Богородиці, побудована цими ж шляхтичами, при якій у 1684 р. лаврівські василіани добували чернечі келії, заснувавши таким чином свою резиденцію⁴⁵.

Таким чином, василіанські монастирі на теренах Перемишльської єпархії впродовж XIII–XVIII ст. репрезентовані різними видами фундацій: великокнязівською, магнатською, шляхетською, королівською, духовною (єпископською, ірейською, братською, чернечою).

- ¹ Купчинський О. Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV століть. Дослідження. Тексти. – Львів, 2004. – С. 213.
- ² Мицько І. Старосамбірщина. Історичні етюди // Старосамбірщина – II. Альманах. – Старий Самбір, 2002. – С. 187–188.
- ³ Вуйцик В. Храм XIII ст. Спаського монастиря біля Старого Самбора // Лавра. – № 1. – 1999. – С. 53–55.
- ⁴ Мицько І. Вказ. праця. – С. 188–189.
- ⁵ Там само. – С. 189–190.
- ⁶ Купчинський О. Вказ. праця. – С. 457.
- ⁷ Мицько І. Вказ. праця. – С. 190.
- ⁸ Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі ЦДІА у Львові). – Ф. 201. – Оп. 46. – Спр. 1917. – Арк. 574 – 576 (зв.).
- ⁹ Купчинський О. Вказ. праця. – С. 588.
- ¹⁰ Там само. – С. 455.
- ¹¹ ЦДІА у Львові. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 1379. – Арк. 2.
- ¹² Там само. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 3016. – Арк. 1.
- ¹³ Там само. – Ф. 201. – Оп. 46. – Спр. 1917. – Арк. 558.
- ¹⁴ Національний музей ім. митрополита Андрея Шептицького у Львові (далі НМЛ). Відділ рукописної та стародрукованої книги. – Фонд «Рукописи латинські» (далі Ркл.) 360. – Т. 1. – Арк. 359.
- ¹⁵ Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів (далі ЛННБ ВР). – 3(МВ). – Спр. 608. – Арк. 3.
- ¹⁶ ЦДІА у Львові. – Ф. 201. – Оп. 46. – Спр. 1917. – Арк. 265–266.
- ¹⁷ Коссак М. (ЧСВВ) Вказ. праця // Лавра. – 1999. – № 8. – С. 54.
- ¹⁸ ЦДІА у Львові. – Ф. 201. – Оп. 46. – Спр. 1917. – Арк. 572.
- ¹⁹ Балік Б. (ЧСВВ). Монастирі Перемиської єпархії за владцтва Ін. Винницького // Записки ЧСВВ. – Серія II. – Секція II. – Т. 3. – Рим, 1958. – С. 70.
- ²⁰ ЦДІА у Львові. – Ф. 201. – Оп. 46. – Спр. 1916. – Арк. 1.

- ²¹ Ваврик М. (ЧСВВ) З Лаврівського дипломатаря // Записки ЧСВВ. – Серія II. – Секція II. – Т. III (IX). – Рим, 1958. – С. 409.
- ²² Ульяновський В. Історія церкви та релігійної думки в Україні. – Кн. 1. – К., 1994. – С. 191.
- ²³ ЦДІА у Львові. – Ф. 201. – Оп. 4б. – Спр. 1917. – Арк. 72.
- ²⁴ Ваврик М. (ЧСВВ). Нарис розвитку і стану Василянського Чину XVII – XX ст. Топографічно-статистична розвідка // Записки Чину Св. Василя Великого. – Серія II. – Секція I. – Т. 10. – Рим, 1979. – С. 207.
- ²⁵ ЦДІА у Львові. – Ф. 856. – Оп. 1. – Спр. 317. – Арк. 1–5.
- ²⁶ Коссак М. (ЧСВВ) Вказ. праця // Лавра. – 1999. – № 10. – С. 56.
- ²⁷ ЦДІА у Львові. – Ф. 201. – Оп. 4б. – Спр. 1916. – Арк. 634.
- ²⁸ Там само. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 3132. – Арк. 4–4 (зв.)
- ²⁹ Там само. – Ф. 575. – Оп. 1. – Спр. 245. – Арк. 141–143.
- ³⁰ Там само. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 434. – Арк. 229–234.
- ³¹ Там само.
- ³² Ваврик М. (ЧСВВ) Нарис розвитку і стану Василянського Чину XVII–XX ст. Топографічно-статистична розвідка // Записки Чину Св. Василя Великого. – Серія II. – Секція I. – Т. 10. – Рим, 1979. – С. 204.
- ³³ ЦДІА у Львові. – Ф. 575. – Оп. 1. – Спр. 245. – Арк. 137.
- ³⁴ Там само. – Ф. 201. – Оп. 4б. – Спр. 1917. – Арк. 77.
- ³⁵ Ваврик М. (ЧСВВ) Вказ. праця. – С. 192.
- ³⁶ ЦДІА у Львові. – Ф. 856. – Оп. 1. – Спр. 360. – Арк. 5–6.
- ³⁷ Szaraniewicz I Rzut oka na beneficyna kościoła ruskiego za czasów Rzeczypospolitej Polskiej pod względem historyi. – Lwów, 1833. – S. 4–5.
- ³⁸ ЦДІА у Львові. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 400. – Арк. 1460–1465.
- ³⁹ Коссак М. (ЧСВВ) Вказ. праця // Лавра. – 1999. – № 10. – С. 56.
- ⁴⁰ НМЛ. – Ркл. 841. – Арк. 1.
- ⁴¹ Там само.
- ⁴² Archiwum Państwowy w Przemyślu (dalej APP). – Archiwum Biskupstwa Grekokatolickiego w Przemyślu (dalej ABGK). – Syg. 213. – S. 207–208; ibidem Supl. – Syg. 3. – S. 393–394.
- ⁴³ Горбовий В. Масляк М. Громади Старосамбірщини // Старосамбірщина – III. Альманах. – Старий Самбір, 2004. – С. 534.
- ⁴⁴ ВР ЛННБ. – З(МВ). – Спр. 1244/1 – 25.
- ⁴⁵ Коссак М. (ЧСВВ) Вказ. праця // Лавра. – 1999. – № 7. – С. 45.